

ETHNOGRAPHIA

A MAGYARORSZÁGI NÉPRAJZI TÁRSASÁG

ÉRTESÍTŐJE

SZERKESZTIK

HERRMANN ANTAL és **KATONA LAJOS**

a Magy. Népr. Társ. titkára

a Magy. Népr. Társ. jegyzője.

Megjelenik augusztust és szeptembert kivéve minden hónap elején.

(Ára egy évre 3 frt. A rendes tagoknak a 3 frt tagsági díj fejében jár - A társaságot illető pénzek *Dr. Boroszlai Samu* pénztárosához (M. T. Akadémia) intézendők, minden egyéb küldemény a szerkesztő-titkárhoz, Budapest, I. Attila-utca 47.)

BUDAPEST

A MAGYARORSZÁGI NÉPRAJZI TÁRSASÁG KIADÁSA.

Az aranyosszékiek tánca.

Közlő: *Borbély Sándor.*

Ama néhány faluban, mely nem régiben Aranyosszék nevezete alá tartozott, az a jó szokás van legények és leányok között, hogy Szent-György napjától Szent-Mihály napjáig minden vasárnap d. u. *nyári táncba* járnak. E tánczczal járó szokások, továbbá a táncz sajátos volta, meg a táncz közben kipattanó érzelmek nyilvánulási módja érdekelhetik a népelet tanulmányozóját: legyen szabad tehát ezekről szólanom.

Sz.-György napja előtt néhány, rendszeren a katonaságot kiszolgált legény megfogadja a *mózsikusakat*, (rendszeren hármat) megalkuván velük 20--30 frtban s ugyanannyi litervéka búzában, melyet a legények fizetnek. A leányok is adnak fejenként 20--30 kr. u. n. húrpénzt. Ennyi a *komenczió* egyik fele; másik: hogy a cigányok minden vasárnap d. u., továbbá pünkösöd 3 napi ünnepén szintén d. u. és éjjelén valamelyik leányos háznál *mózsikálni* tartoznak. A kötelezettségen túl a leányok régi szokás szerint fejenként egy-egy *vasárnapi délebédet* adnak a cigányoknak.

Hogy a cigányok bérüket illetőleg biztosítva érezhessék magukat, jogukban áll a fiataliságból két legényt *kezesnek* felkérni, illetőleg kijelölni; de e jogot soha fel nem használják, mert a kezdeményezők közül mindig akad önkényt vállalkozó.

A kezesség eredetileg csupán kötelességi tiszt volt, később azonban a jogok egész lánczolata fűződött hozzá, mert a kiváltságos helyzetben a kötelességet is jognak tekintik.

Igy gondoskodnak a kezesek a cigányok bérének begyűjtése mellett azoknak a pontos időben való megjelenéséről, a tánczhelyiségnek,

mely mindig valamelyik gazdaembernek a csúre, tisztán tartásáról, esetleg zöld galyakkal való feldíszítéséről; náluk jelentkeznek, a kik a *tánczhoz hozzá állanak*, ők fogadják a más falubeli úri- vagy legény-leányvendéget, ők kínálják meg őket tánczczal (ha 2-3 úri vendég van, azoknak tiszteletére külön húzatnak *dácsol*). vagy ha az idegen legény kihívólag viseli magát: engedelem nélkül áll fel a tánczhoz, megtiltják a zenélést. Végül: kivételes esetekben ők adják meg a felmentést a cigányoknak, ha ezek talán másutt is el vannak foglalva.

Tánczhelynek valamely tágas csúrt szemelnek ki — lehetőleg leányos háznál — s ha azt elkapták, viszontszolgálat fejében egy nap arat, vagy kapál az ifjuság a csúrért a gazdának.

A melyik ifju (16 éves), vagy leány (14-15 éves) a *tánczhoz állt*, többé nem gyermek, hanem *legény*, v. *leány*, s a házi nevelésnél tekintettel vannak erre a szülők. A testi fenyték alkalmazása ezután ritkább, v. épen ritka; a legény tarthat szeretőt, elmehet hozzá, udvarolhat neki, a leánynak szabad elfogadnia azt.

E tánczmulatságok igen látogatottak szoktak lenni, mert a fiatal-ság mellett a gyermekeknek és asszonyoknak is ez a gyűlőhelye. Míg a menyecskék s fiatal asszonyok bennt a csúrben, mint néző és néha tánczoló közönség vannak jelen, addig a gyermekek a csúr háta megett csinálják ugyanazt, mit a felnőttek benn.

Az az ő táncziskolájuk.

Csak egy tánczot szoktak járni: a csárdást. Mind az által nem válik unalmassá, sőt mindvégig megmarad érdekessége, mert a hány legény, annyi a táncz, mégis egyöntetű. Tánczukban két részt: egy lassut s egy sebeset lehet megkülönböztetni. A lassut a legények szóló kezdik, és járnak 1-5 perczig ki-ki más-más figurában. Némelykor körben állva tánczolják ezt s valamennyien egyszerre ütnek czizmaszáraikra, hogy változatosságot, élénkséget gerjeszsenek, az ütemet pedig erősítsék. A szóló után ki-ki leány után néz s párjával járja tovább a lassut, mely még 8-10 perczig tart

A lassu után a sebes (így!) következik. Itt mutathatja meg a székely legény táncz-tudományát, mert egyéni sajátosságait tetszés szerint érvényesítheti. A zene nem akadályozza, tánczformák nem kötik meg, tánczosnője türelmesen vár reá, a publikum pedig dicsérőleg említi nevét.

A ki tart magára valamit, az a cigány előtt rakja és pedig szóló (addig a leány váraozik). Lábat oly gyorsan hordozza, hogy elfárad a szem kísérni a mozgást, figurái oly változatosak és önkényesek, hogy

nem csak más nem képes azt kirakni, de ő maga sem tudná másodszor ugyanúgy eljárni. Tán nem is a zene után tánczol, hanem a cigány húzza lába szerint. A jó táncznak elmaradhatatlan kelléke a közepő ujjal való pattogtatás, a csizma patkók összekocogtatása és a csizmaszár csattogtatás, mely utóbbi nélkül egy figurát sem végezhet be a legény. Ezután a meglegedettség érzelmével fordul párja felé, ki- nek mellette tétlenül kell állnia, mert a tánczos figurái önkényesek, szeszélyesek.

Miután a sebes csárdást is járták úgy 8—10 perczig, — újrázáról szó sincs — vége az első *félpár* táncznak. A második félpár tánczot az elsőtől egy 5 percznyi szünet választja el; ugyanoly sorrendben és módon történik, mint az első, azzal a lényeges megjegyzéssel, hogy a mely párok az első fél tánczot járták, ezt is kötelesek végig tánczolni és pedig ki-ki a maga előbbi párjával.

Igy foly a táncz naplementéig, kivéve a délutáni templomozás alatti időt, mikor a cigányok elköltik a lányok hozta, fenntemlített ebédet; a lányok cziczét futnak, a legények pedig tréfálózhatnak, vagy erejüket mérik össze: birkoznak.

Hányos lenne ismertetésem, ha meg nem említeném azt, a mit az öreg székely így fejez ki: *Szót a táncznak, fiam!* Értem ez alatt azon rövid, többnyire kétsoros maguk csinálta táncznótákat, melyeket táncz közben mondogatnak. Epigramm természetűek ezek: egyik a találó hasonlattal vág, másik egy oda vetett czélzással csip, ez fonákságával hat, amaz ürességével s a csupa rímmel is kelt derűtséget, egyik a bárgyuságot csufolja ki, másik a tánczos nővel kötődik, üz jóízű tréfát stb.

Álljon itt példa gyanánt egy néhány:

Úgy tánczolnak Singfalván,
Mind a veréb a fiszfán!

Úgy tánczolnak Csegezbe',
Mind a pénz a zsebembe!

Úgy tánczolnak Kidébe',
Mind a légy a czibrébe!

Úgy tánczolnak Dobokán,
Mind a balha tű fokán!

Úgy tánczolnak Rekeczén,
Mind a tetű kemenczén!

Úgy tánczolnak Rákasan,
Mind a medve a vasan!

Úgy tánczolnak Medvesen,
Mind a kutya töltésen!

Úgy tánczolnak Lekenczén,
Mind a macska kemenczén!

Piros csizma lábamba',
Igy tánczolnak Bágyonba!

A kercesdi Lapasan
Ott maradt az ujjasam!

BORBÉLY SÁNDOR

A kercesdi magas torony,
Elvesztettem az ostorom!

Tul a vizen Tyukadan,
Ülj itthon a jukadan!

Abrudbánya, Verespatak,
Hidd meg rózsám, hogy elhagylak.

A singfalvi legények
Bocskorosak szegények!
A bocskort is úgy kötik,
Hogy az utczát megseprik!

Az én csizmám bornyubőr,
Anyám fonta csepűből!

Az én csizmám karmazsin,
Ha tekintem, talpa sincs!

Kicsi nekem ez a csűr,
Kirepülnék, mint a fűrj.....madár!

Rezes villa, rezes kés,
Gyere rózsám, tánczolj té's.

Szembe szivem, ha szeretsz,
Ha nem szeretsz, elmehetsz!

És az eső, csepereg,
Az én babám kesereg!

A kis csupor hamar forr,
A vén asszony puskapor!

Három águ petrezselyem,
A vén asszony veszedelem!

Bort iszom én nem vizet,
Ferencz császár megfizet! *)
